

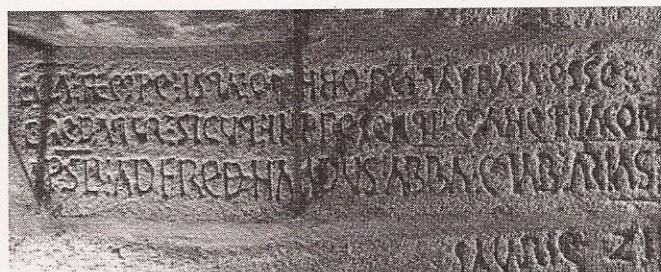

O ANTIGO MOSTEIRO DE ERMELO, VENCELLADO COA HISTORIA DO MORRAZO

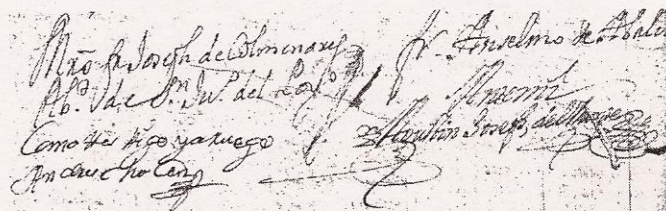
Manuel Uxio García Barreiro

No século VI, durante o reinado dos suevos, fíxose unha división administrativa de Galicia nomeada xenericamente, Parrochiali Suevorum; nela aparece pola primeira vez a verba “Morracium” para nomear a unha extensa parroquia que ía depender do bispado de Iria Flavia, descoñecéndose aínda hoxe a situación da súa igrexa matriz. Dentro das lindes da parroquia morracense, catro séculos máis tarde, Pedro, abade do mosteiro de Sobrado dos Monxes e máis tarde bispo de Iria Flavia, fundou un cenobio que de seguido recibiu doazóns de terras en toda a parroquia do Morrazo, incluída a marinense illa de Tambo; trátase do mosteiro bieito de Ermelo.

Pouco se coñece do seu desenvolvemento ata 1104, ano en que foi rematada unha importante restauración, segundo mostran as inscricións feitas nalgunhas pedras do interior da igrexa, investigadas por Miguel Romaní e Pablo S. Otero e recollidas no seu libro: “El Antiguo Monasterio de Santiago de Ermelo”. Nelas están gravados os nomes dos abades, Fernando e Arias Sabarís, que exerceron nos primeiros anos da devandita restauración; dálles compañía o bispo compostelán Xelmirez, que puido ser o causante de poñelo baixo a advocación

Os autores do salientado libro sobre o mosteiro de Ermelo, fan a seguinte tradución ao castelán desta epigrafa: *TENGASE POR SEGURO QUE ESTA IGLESIA DE SANTIAGO APOSTOL HA SIDO RESTAURADA EN SU TOTALIDAD, TAL Y COMO AHORA ESTÁ, EN TIEMPO DE LOS ABADES FERNANDO Y ARIAS SAVARIZ.*

Frei José de Colmenares, abade de Poio; frei Anselmo de Abalillo, prior de Ermelo; unha testemuña e o escribán de Moaña D. Agustín José del Monte, asinaron no 1736, deste xeito, as escrituras de aforamento de terras do Morrazo.

do apóstolo.

No citado libro, reproducense varios documentos escritos en latín e galego, procedentes do Arquivo Histórico Nacional de Madrid, que dan conta de testamentos, contratos de compra – venda, doazóns e foros relacionados co mosteiro, que comezan no 1227 e dan remate no 1485, ano en que baixo a rexencia do seu derradeiro abade, Dom frei Juan de Mandayo, se contratou un foro do casar de Soliños e da viña das Acindiñas no coto monacal de Meiro.

A partir dese ano, puxéronlle fin á súa autonomía, facéndoo depender do priorado de San Xoán de Poio de onde proceden moitas escrituras no idioma castelán, asinadas polos sucesivos abades do convento matriz e dos priores de Ermelo, ata o ano 1836 en que o Estado a través da Desamortización de Mendizabal, expropia ambos cenobios con todas as súas herdades, deixando as igrexas conventuais para o culto parroquial.

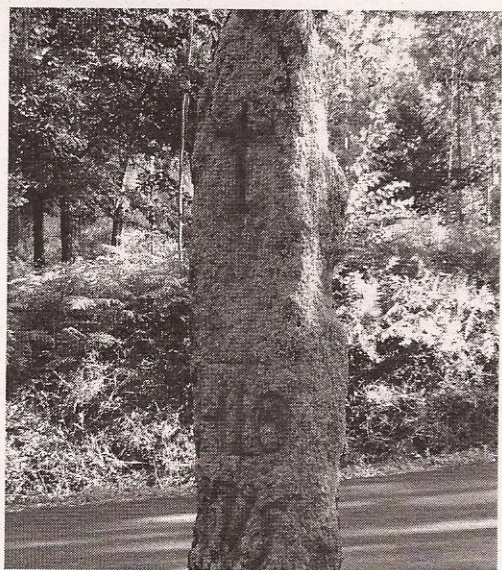
Están depositadas no Arquivo Histórico Provincial de Pontevedra, cinco escrituras de aforamento de terras de varias freguesías do Morrazo, asinadas na mesma data polo escribán de Moaña, D. Agustín José del Monte: Todas elas teñen o seguinte encabezamento:

En la fr^a. y Priorato de Santiago de Hermelo, Jurisdicción de la Villa de Cangas a Veine y Un días

del mes de nobiembre año de mil setecientos treinta y seis, ante mi escribano y testigos parecieron presentes el Rmo. Padre maestro dn. Fray Joseph Colmenares predicador general de la Religión de nuestro padre san Benito, Abad del Real monasterio de san Juan de Poyo y su anejo Santiago de hermelo, Dueño y Señor del Coto y Jurisdicción de Simis y de la Ysla del Tambo ...

No século XII, o mosteiro de Ermelo, estivo presente na fundación dunha parte importante das freguesías do Morrazo, segundo se pode deducir do feito que dúas delas, as de Bueu e Moaña se puxeran baixo o padroado de San Martiño, santo de devoción bieita cluniacense, o mesmo que San Emiliano, (ou San Millán de la Cogolla) que da nome a mosteiros desa orde na Rioxa, e San Bricio, sucesor de San Martiño na diocese francesa de Tours; ambos os dous, co-patróns do templo románico moañés, segundo está gravado nunha epigrafa do tímpano da súa portada románica. Tamén está documentado que na elección do primeiro prior da nova igrexa colexial de Cangas, consagrada no 1.545, foi o daquela prior de Ermelo, en nome do abade de Poio, quen presentou para ese cargo ao párroco moañés, D. Gregorio Soliño.

Do pasado monástico de Ermelo, quedan nos arquivos bastantes documentos, unha rede de camiños moi importante, que no caso das comunicacións coa banda do sur, teñen un lendario cruceiro no Pouso das Cruces, onde pousaban as

Marco co gravado HLO (Hermelo), que os frades mandaron poñer no 1795, para fixar as lindes entre o priorado e as freguesías de Moaña e Cela.

procesiós monásticas e as que dende Moaña, Coiro, Darbo, etc. Se dirixían ao mosteiro e a epigrafa HLO (Hermelo) que aínda continúa gravada nos marcos e pedras lindeiras con Cela, Moaña, Coiro, etc.

Os tramos empedrados a semellanza das antigas calzadas romanas, o desgaste das rodeiras nos penedos desbastados, as fonduras de varios metros nalgúns lugares e os valados de cachotería, dan idea da moita antigüidade da rede de camiños tecidas polos frades para comunicar o seu convento coas terras que posuían en todo o Morrazo.

O freire mercedario, Serxio Vázquez Rouco, afirma no seu libro sobre o mosteiro de San Xoán de Poio que na Idade Media, tanto Meiro coma Moaña, eran cotos xurisdicionais de Ermelo, quedando algúns topónimos que o amosan, como o da moañesa “Fonte Bieita”, dentro de terreos que foran de propiedade monacal, e algúns outros.

Tan vencellado estivo o mosteiro coa freguesía de Moaña que no ano 1.809, cando se estaban a facer xuntanzas co obxectivo de organizar a defensa contra os invasores franceses, nunha delas acaecida en Verducedo, acordouse rexistralo e baixo o pretexto de ir na procura de traidores, quitarlle ao prior as escrituras de propiedade, para que os labregos de Moaña deixaran de pagar foros e deste xeito convertérense en donos plenos dos terreos de sementeira e montes que cultivaban. Tal expropiación non se chegou a producir pola oposición da meirande parte deles, segundo consta nun documento sobre a Guerra da Independencia que se garda no Arquivo do Reino de Galicia da Coruña.

Na actualidade só queda en pé un muro do antigo convento, pois o edificio, xunto co seu inmenso patrimonio, foi vendido en lotes grandes no citado ano 1836, mercados en pública subhasta por aristócratas e burgueses ricos que aumentaron, en moitos casos, as rendas forais dos campesiños que traballaban as terras. Na súa igrexa de orixe románico, que sufriu a meirande reforma no século XIX, cada mes de xullo honrase o seu patrón, Santiago Apóstolo e o fundador da orde monacal, San Bieito de Nursia, acudindo a ela fieis de toda a península do Morrazo que os frades dominaron.

Bibliografía e outras fontes consultadas

Libro titulado: EL ANTIGUO MONASTERIO DE SANTIAGO DE ÉRMELO, Estudio documentación e índices de Miguel Romani Martínez e Pablo S. Otero Piñeiro Maseda. Instituto de Estudios Gallegos "Padre Sarmiento", Cuadernos de Estudios Gallegos, Monografía 6, Año 2.005.

Epigrafía do tímpano da portada románica da igrexa de San Martiño de Moaña.

Documentación sobre a Guerra da Independencia no Morrazo, depositada na caixa 33, carpeta A do arquivo do reino de Galicia en A Coruña.

Libro: SAN XOAN DE POIO, monasterio, coto, parroquia. Deputación de Pontevedra, 1.998.

Primeiro documento ata o de agora coñecido no que aparece "Sci. Martini de Moania", gardado na sección de clero do Arquivo Histórico Nacional, carpeta 1.786 documento 19.

Libro: HISTORIA DE CANGAS, de Carlos Vázquez Marinelli, José Moreira Pumar e Manuel Rodal González. Deputación de Pontevedra, 2.007.

Libros de varios autores sobre a Historia de Galicia e de España.

Imaxe de Santiago Apóstolo procesionando entre a igrexa e o muro que se conserva do histórico mosteiro de Ermelo.

Imaxe da Romería de Ermelo, que se celebra cada 25 de xullo. Gonzalo Núñez